

EXPOZIȚIA "ÎNGERI CĂZUȚI" LA PALAZZO STROZZI DIN FLORENȚA - Inna Rogatchi *

Kiefer la Florența

Anselm Kiefer, în vârstă de 79 de ani, este un artist puternic. El vede cu "o cameră de luat vederi larg închisă" în ochi și creează în consecință. Are o voce originală și impresionantă a creațiilor sale, care impresionează o dată și profund. Estetica sa este interesantă, modernă și puternică. Pe parcursul deceniilor de activitate ca artist vizual, care au trecut deja peste o jumătate de secol, Kiefer a vorbit tare și în felul său, care este puternic filozofic, datorită circumstanțelor obiective ale vieții sale și ale generației sale, precum și a locului în care s-au născut și au trăit. Și a istoriei noastre.

După cum spune prietenul meu, un mare cititor de artă și literatură modernă, **Michael de Saint-Cheron**, care lucrează în prezent la noua sa carte despre Kiefer, *"Alături de Baselitz și Soulages, Kiefer este unul dintre ultimii artiști importanți de după cel de-al doilea război mondial"*. Michael de Saint-Cheron, elev apropiat al lui Emmanuel Levinas, prieten și coleg al lui Elie Wiesel și președinte al Societății Andre Malraux, se cufundă în percepția artei și a literaturii prin prisma istoriei. Istoria care ne-a format pe noi și produsele noastre intelectuale și artistice, așa cum este cazul germanului Anselm Kiefer, al cărui tată a fost căpitan în Wehrmacht, fapt similar cu cel al milioaneilor de oameni din acea generație care nu prea au putut trăi cu ceea ce au aflat după ce a început procesul Auschwitz de la Frankfurt, de la mijlocul anilor 1960 înapoi, când tânărul Anselm Kiefer și-a început cariera artistică în țara sa natală.

Întotdeauna am crezut că acele fotografii uriașe, de o ironie întunecată, cu tânărul Anselm în uniformă Wehrmacht a tatălui său, care se ridică cu o expresie parodică, deliberat idioată, pe peisaje europene cunoscute publicului larg, sunt de înțeles, în atracția lor clar Chaplin-esciană. Pentru oricine este conștient de starea de spirit a

societății germane postbelice, aceste fotografii au fost o declarație așteptată de generația profund șocată, care a fost privată de orice adevăr despre uriașa crimă timp de nu mai puțin de douăzeci de ani. Faptul acestei tăceri totale timp de douăzeci de ani este, în opinia mea, esențial. Pentru tânărul Anselm, declarația lui Kiefer din acele fotografii epatate nu era, desigur, despre artă. O artă, fotografia înscenată în acest caz, era doar un instrument. Putea fi orice.

Generația germană postbelică avea o nevoie esențială de a spune ei înșiși ce s-a întâmplat cu poporul, societatea și țara lor. Și este logic ca un artist maturizat și de renume mondial, cel ce a devenit Anselm Kiefer, să includă aceste lucrări care au stârnit un adevărat scandal la începutul anilor 1970 în țara sa natală, să le includă în cea mai nouă expoziție a sa, mare și versatilă, **Îngeri căzuți**, la Palazzo Strozzi din Florența (martie - iulie

2024). Acele mega-fotografii erau declarația personală a lui Kiefer despre un tânăr nedumerit și șocat care, singur cu generația sa, a început să descopere adevărul războiului în toate detaliile sale abia la douăzeci de ani și peste. Acesta este un fapt important al istoriei și al formării multor oameni, care nu ar trebui să fie supraestimat. Faptul că uniforma germană a tatălui său este cel mai important și mai grăitor detaliu din întregul efort, deși uneori Kiefer minimalizează voit acest fapt. În general, în timp ce creează în mod deschis și îndrăzneț, el își păzește întotdeauna spațiul interior cu multă hotărâre.

Există trei contrapuncte de-a lungul expoziției "Îngeri căzuți" de la Florența, care, pentru mine, reprezintă o declarație fermă a artistului. Începe cu unul, chiar în prima sală, în afară de un panou uriaș și foarte bun cu arhanghelul Mihail, întâlnindu-i pe toți în curtea interioară a Palazzo Strozzi, cu următorul în mijlocul unei expoziții, iar ultimul la sfârșitul acesteia.

Interpretarea narațiunilor lui Kiefer

Cea mai recentă expoziție a lui Anselm Kiefer este mare, versatilă și elegantă. Lasă o impresie de lungă durată, cu o mulțime de gânduri care apar în timpul și după vizită. Doar acest fapt este un eveniment rar în lumea artei contemporane. Se pot analiza multe aspecte și teme care ne sunt prezentate de Kiefer și de un curator foarte abil al acestei expoziții, directorul Fundației Palazzo Strozzi, **Arturo Galansino**. Am recunoscut o linie specială care vine prin această narațiune foarte bine selectată și foarte bine prezentată de Anselm Kiefer, cea mai nouă, iar pentru mine această linie este punctată de trei lucrări care au o funcție de contrapunct pe parcursul întregii prezentări în ansamblul ei.

În mod interesant, ca subiect, toate aceste trei contrapuncte par să se afle pe planul doi al narațiunii principale a expoziției. Dar acest lucru este tipic pentru modul de gândire artistică a lui Kiefer în general. Metaforele sale nu sunt create în mod direct sau unidimensional, de regulă. El se așteaptă ca spectatorii săi să gândească și, de asemenea, ne oferă un spațiu de a o face, creând în mod conștient un spațiu pentru percepția individuală a oamenilor. Aceasta este o calitate foarte bună și foarte necesară în arta contemporană.

Expoziția, cu titlul său atractiv și revelator și cu lucrarea de titlu cu adevărat impresionantă și de înaltă ținută artistică, care este atât de mare, 840 și 750 cm, încât chiar și în spațiile mari ale Palazzo Strozzi și-a găsit locul în curte, ceea ce este de fapt o decizie foarte bine pusă la punct, atât din punct de vedere vizual, cât și intelectual, această

expoziție este, în opinia mea, o cercetare filozofică generală a lui Kiefer despre inutilitatea vieții umane și, ca atare, despre predestinarea sumbră a acesteia.

Fiind un maestru al simbolismului contemporan, care este o dimensiune complexă, într-o bună execuție, așa cum este în cazul lui Anselm Kiefer, artistul are monologul său vizual, impresionant, pe tema generală a tristeții de a realiza nu fragilitatea existenței umane, care este una dintre temele principale ale artei în general, ci mai ales inutilitatea acesteia, ceea ce aparent este evident pentru artist. O astfel de lume sumbră este o chestiune complicată de creat, pur și simplu pentru că gândul în sine nu este inspirat - ne putem gândi, observând o sală după alta din Palazzo Strozzi, plină de lucrări impresionante de stilul preferat al lui Kiefer care abordează filozofia și filozofii, aducând un omagiu lui van Gogh și vieții sale tragice, deplângând inutilitatea cunoașterii ca atare, înfățișând mai multe simboluri ale răului în mod emfatic, înfățișând pământ mort, ceruri întunecate, fără lumină, fără speranță, fără nimic optimist, fără nimic pentru care să trăiești - și totuși trăind, într-o lume paradoxală tipică lui Kiefer, care este complet sumbră, și care, în atitudinea sa principală se îndepărtează de acea dispoziție de obicei acceptată și practică în artă, care urmărește să producă, să creeze și să exprime speranța și lumina, uneori împotriva tuturor șanselor, ca mod și sens al vieții.

Știm despre alți artiști ai timpului nostru care au fost atât de afectați de profunzimea abisului în care cel de-al Doilea Război Mondial a aruncat omenirea, încât toată viața lor nu au exprimat decât această depresie dureroasă, așa cum a făcut Pierre Soulages, de exemplu. Aceasta este, pentru mine, arta suferinței umane. Iar în cazul lui Kiefer, în același timp, este și arta de a percepe uneori dezarmant, copilărește, și de a pune în discuție realitatea, de a realiza spații neașteptate pentru ca această realitate să fie cumva îmbunătățită, sau să lase niște deschideri, pentru același scop.

Acest rezultat are de-a face cu povestea de viață a lui Anselm Kiefer, într-adevăr, după cum el însuși a subliniat într-unul dintre interviurile sale că "totul în arta sa vine din copilărie", ceea ce este un fenomen cunoscut atât în artă, cât și în literatură. În cazul poveștii lui Kiefer, această traiectorie interioară din copilărie către pânzele și sculpturile sale este palpabilă. Este interesant faptul că este un artist rar, ale cărui picturi seamănă mult cu sculpturile, iar sculpturile sale sunt adesea apropiate de picturi, trăsătura originală a manierei sale, ceea ce ne spune că principalul instrument cu care lucrează artistul Kiefer este creierul său și mirarea sa neîntreruptă cu privire la ceea ce fac ființele umane cu viața lor pe această planetă.

Naștere - Lagăr - Începutul care înseamnă sfârșit

Prin plasarea celor trei contrapuncte menționate mai sus de-a lungul expoziției "Îngerii căzuți" a lui Kiefer, artistul și curatorul foarte priceput al expoziției, una dintre figurile marcante ale lumii artei contemporane, **Arturo Galansino**, au făcut pe Kiefer și generația sa de copii și nepoți germani predominant antinaziști, copii și nepoți ai naziștilor și ai membrilor Wehrmachtului, să reflecteze asupra vieții în circumstanțele istorice date, într-un mod articulat, chiar dacă subtil, punctual. Numesc această linie vizibilă pentru mine în cadrul expoziției, *Naștere - Lagăr - Început* care înseamnă sfârșit. Aceasta este viziunea mea asupra modului de prezentare a expoziției.

Tema Naștere vine în întâmpinarea vizitatorilor ca primul exponat, care este plasat, în mod revelator, singur într-o sală mare. Dintr-un panou tipic pentru tehnica mixtă a lui Kiefer, o aripă de avion iese în evidență într-o expunere tridimensională, care se naște dintr-un panou bidimensional. Chiar și fără a cunoaște biografia artistului, se înțelege imediat că avionul este unul militar. Să crezi un astfel de sentiment intuitiv pentru orice privitor care intră în sală și începe expoziția este, pentru mine, o măiestrie.

Cei care cunosc viața lui Anselm Kiefer își fac imediat o imagine despre el, care s-a născut literalmente sub dărâmături în Germania, în mijlocul bombardamentelor intense ale Aliatilor, cu doar două luni înainte ca regimul nazist să semneze actul de capitulare. În ceea ce mă privește, această lucrare este unul dintre cele mai puternice autoportrete ale timpului nostru, în care artistul a reușit în mod strălucit nu doar să creeze o imagine a nașterii propriului sine, ci a realizat un portret convingător de autentic al epocii respective, unind timpul și locul: Germania, martie 1945.

Atmosfera lucrării adaugă acestui "autoportret" o trăsătură imaginabilă, ca și cum Kiefer ar afirma în această lucrare: "un băiat s-a născut acolo și atunci". Acel băiat, la fel ca mulți din generația sa, în diferite țări și în diferite părți ale celui de-al Doilea Război Mondial, nu avea jucării și, în schimb, se juca cu cărămizi din ruinele din jur. Aflat în garda sa interioară obișnuită, Kiefer spune în unele interviuri că "fiind copil, nu am realizat adevărata semnificație a ruinelor și m-am raportat la cărămizile lui ca la niște jucării obișnuite, fără a adăuga prea multă dramatism la asta". Totuși, există o intuiție de copil care simte fără echivoc adevărul interior al lucrurilor din jurul său, iar acest adevăr ajunge în subconștientul unui copil care crește cu astfel de lucruri fundamentale ale vieții sale interioare încă de atunci. Percepția intuitivă a acelui băiat german asupra vieții printre ruinele din jurul său s-a dezvoltat în cele din urmă în ceea ce se poate numi o marcă artistică a generației sale.

Mesajul artistului în această lucrare care deschide expoziția de la Florența este tangibil. El este cel al contrapunctului.

Cuvântul "Michael" în ebraică este plasat de artist în această lucrare chiar de două ori. Acest cuvânt, numele arhanghelului, este prezent peste tot în expoziția "Îngeri căzuți". Din istoria biblică știm că arhanghelul Mihail a fost cel care a condus grupul celorlalți îngeri, chestionându-l pe Creator cu privire la rațiunea de a-l crea pe om. Mesajul lui Kiefer este clar, prin faptul că se adresează în mod repetat privitorului său arhanghelului care nu era foarte sigur de această intenție primară.

Dar merită amintit și faptul că în iudaism - și Kiefer se adresează clar spectatorilor săi evrei, scriind numele Mihail în multe dintre lucrările expuse doar în ebraică - arhanghelul Mihail, unul dintre cei patru îngeri principali, superiori în iudaism, alături de Gabriel, Rafael și Uriel - este cel mai apropiat de Creator, este și cel mai autoritar dintre îngeri, fiind o figură puternică, de lider salvator al evreilor și protector al Israelului. Kiefer, care a studiat atât istoria biblică, cât și misticismul evreiesc, este pe deplin conștient de acest lucru și plasează numele arhanghelului Mihail în ebraică în multe dintre lucrările sale importante de tip declarație, cu un motiv semnificativ, evident.

Următorul contrapunct, în percepția mea, în întreaga expoziție bogată și mare, este plasat în mijlocul acesteia, după o sală imensă cu un omagiu rafinat adus lui van Gogh - nu există artă și nici artist după van Gogh fără el, în opinia mea subiectivă, iar pentru Anselm Kiefer, van Gogh a fost principalul artist în tinerețe, când tânărul Anselm era pe cale să devină artist, - și două săli următoare cu lucrări interesante și lămuritoare, chiar dacă într-un mod trist, dedicate filosofiei, filosofilor și respingerii noastre față de înțelepciunea lor, sau cel puțin distanțării oamenilor față de ea. Și apoi pășești în sala cu lucrări simbolice frumoase și pline de semnificație pe pereți și instalația din mijloc care este devastatoare în măsura în care simți fizic că ți se mișcă pământul de pe picioare. Instalația se numește *Locus solus*, Loc solitar 2019-2023), și este o lucrare destul de recentă a artistului.

Există acea rochie terifiantă care capătă aceeași culoare ca și solul de beton prăfuit, prăfuit și prăfuit, fără milă și fără speranță, a acelei culori teribile, în cele din urmă fără viață, a peisajului creat. Iar un peisaj în lumea lui Kiefer este întotdeauna un element central, lucru cu care sunt destul de de acord cu artistul. De asemenea, mă identific cu Kiefer în convingerea sa că "nu există peisaj gol". Pentru mine, un peisaj poartă întotdeauna o amprentă energetică, iar această energie poate fi de esență pozitivă sau negativă. Peisajul pe care artistul l-a creat în recenta sa instalație terifiantă *Locus solus* spune totul într-un mod șocant de profund. Peisajul morții.

Există, de asemenea, partea făcută din plumb care atârnă în aer deasupra aceluși teren de o groază înfiorătoare, cu dinți umani peste tot pe crăpăturile din beton, în loc de iarbă și flori într-un sol viu. Plumbul este unul dintre materialele preferate ale lui Kiefer și poartă în lucrările sale și simbolistica pe care metalul o atribuie în alchimie, care este o altă sferă a cunoașterii și practicii umane extrem de importantă și interesantă pentru artist. Acea piesă făcută din plumb care atârnă în aer în instalația *Locus solus* poate face referire la un suflet uman care nu dispare odată cu sfârșitul anilor săi pe pământ. Este deteriorat, cu câteva găuri, dar este acolo, ceea ce corespunde conceptului de existență a sufletului în Cabala, pe care Kiefer l-a studiat cu atenție.

În același timp, forma părții principale a instalației mi-a amintit de o hartă. Germania? - a fost primul meu gând, deoarece mă gândeam că instalația rezonază puternic cu tema unui lagăr de exterminare. În această interpretare, "harta" realizată din plumb este destul de asemănătoare cu Germania în cea mai mare parte a sa, dar nu în întregime. Am făcut o scurtă cercetare vizuală și am ajuns la concluzia că ar putea fi o parte a hărții Europei, cu Germania și Italia în ea.

Bineînțeles, interpretarea mea a instalației înfricoșătoare *Locus solus* a lui Kiefer este extrem de subiectivă. Și, cel mai probabil, artistul a avut o idee filozofică mai generală pentru acea lucrare, referindu-se la o viață umană ca fenomen în general. Dar, uneori, operele mari generează posibilitatea unor interpretări suplimentare, iar acest lucru este întotdeauna un plus și un merit, deoarece face ca o astfel de operă să fie și mai universală.

Pentru mine, această lucrare înfricoșătoare ar putea fi, de asemenea, despre lagărele de exterminare. Și datorită acestei interpretări subiective a mea, o consider un al doilea - și central, atât la propriu, cât și metaforic - contrapunct în întreaga expoziție Îngeri căzuți.

Al treilea și ultimul contrapunct este definit și clar. Ajungi la el chiar la finalul expoziției, după ce captează imediat atenția, în mod intenționat supraaglomerată de sala de lucrări care se referă la defectele și contradicțiile naturii umane reflectate în multe imagini sumbre ale naturii însăși, cu o oglindă imensă și elegantă așezată pe podea.

Urmează un alt spațiu foarte interesant, în care o colecție gigant de lucrări cunoscute ale lui Kiefer, predominant alb-negru, care se referă la Germania în amalgamul ei de istorie, tradiție, spațiu și spirit, sunt plasate cu un efect foarte bun, nu doar datorită componentelor intelectuale profunde ale lucrărilor, ci tocmai pentru că sunt expuse într-un mod extrem de artistic și, în același timp, reflexiv.

După această călătorie artistico-filosofică în amalgamul de pământ, istorie, literatură, cultură, peisaj și spirit german, important, așa cum Kiefer nu a obosit niciodată să sublinieze, se ajunge la **Contrapunctul Trei**, sala cu acele binecunoscute fotografii timpurii ale lui Kiefer în care acesta salută naziștii în uniformă tatălui său. Din nou, dacă cineva nu-i cunoaște biografia și cariera, s-ar putea să nedumerească un spectator. Dar dacă cineva este conștient de viața lui Kiefer și de istoria generației sale, totul se potrivește cu acea sală dureroasă de autoironie, cel de-al treilea contrapunct al expoziției, pe care l-aș caracteriza ca fiind *Începutul-Care-Semnifica-Finalul*. Începutul pentru că Kiefer, în acele autoportrete asemănătoare unei declarații politice, era tânăr, iar conștientizarea lui - și a generației sale - a recente și înfiorătoare implicări a țării și a familiilor lor într-o ultimă **Sărbătoare a Răului** tocmai le-a căzut în cap, atât la propriu, cât și metaforic. Acest tip de început, cu acest tip de cunoaștere, a însemnat efectiv sfârșitul. Sfârșitul umanității. Avortul ei, aproape la propriu.

Este exact ceea ce a însemnat conceptul lui Hitler și regimul nazist - avortarea umanității, iar generația poporului german născută pe ruinele celui de-al Treilea Reich, de asemenea, atât la propriu, cât și metaforic, așa cum a fost Anselm Kiefer, a fost crescută mai întâi într-un vid virtual de fapte, crescând în mijlocul unei omerta totale timp de douăzeci de ani, o omerta de o generație, a trebuit să se confrunte cu acest adevăr despre avortul masiv, aproape total și, în orice caz, mult peste ceea ce este acceptabil în orice societate mai mult sau mai puțin predispusă la viață, al umanității ca o condiție a desfășurării vieții membrilor săi tineri și în creștere. Acesta este un factor moral dominant foarte deprimant și profund traumatizant, cu care trebuie să trăiești și să crezi. Crearea unei arte oneste din punct de vedere intelectual și responsabile din punct de vedere moral, având o astfel de componentă mentală inseparabilă pentru oamenii din generația post-nazistă din Germania (și Austria, de altfel), reprezintă un efort foarte solicitant și o depășire umană serioasă.

Arta unei răni deschise

Nu e de mirare că Anselm Kiefer, ca reprezentant al acelei generații, și-a văzut refugiul în literatură și poezie - pentru că ce altceva poți face, căutând frenetic măcar niște răspunsuri și încercând, de asemenea, să găsești un teren sub picioarele tale în emoțiile, gândurile și visele împărtășite de cei care au fost talentați și curajoși lăsându-ne mărturie de neegalat, precum **Paul Celan și Ingeborg Bachmann**, poeții care au ocupat într-adevăr cosmosul interior al lui Kiefer pentru o lungă perioadă de timp, într-un mare

detaliu, care i-au oferit emoții împărtășite, ceea ce este un pic mai ușor de suportat în acest fel, și întrebări fără răspuns care rămân fără răspuns până în ziua de azi, dar care au apărut și au fost formulate de inimile talentate și rănite ale generației lui Kiefer și pe care acesta le-a ascultat cu toată devoțiunea admirabilă timp de ani de zile, creându-și numeroasele sale opere inspirate de versurile, în cele din urmă tragice, ale lui **Paul Celan și Ingeborg Bachmann**, pentru care eu personal îi sunt foarte recunoscător artistului.

Am o experiență personală cu prietenii care l-au avut pe Paul Celan foarte aproape de suflet, în detaliu, și care au petrecut ani de zile de cercetare despre acest poet inegalabil al durerii Holocaustului și al celui de-al Doilea Război Mondial. Prietenii mei sunt neevrei. Îi cunosc bine pentru a înțelege ce fel de inimă trebuie să aibă cineva pentru a-și dedica ani de zile din viață și din muncă lui Paul Celan și lumii sale în cele din urmă tragice, cu un grad de durere aproape insondabil. Același lucru este valabil și pentru Ingeborg Bachmann. Ca și în cazul lui Kiefer, strădania prietenilor mei în a face acest lucru a fost complexă, cred eu. Motivația lor a fost de a ajunge la fondul a ceea ce am simțit noi, poporul evreu, în timpul Holocaustului, a crimelor sale, și în timpul post-Holocaustului, în mod important. Au vrut să împărtășească această durere. O știu cu

siguranță, fără a declara prea mult nimic din partea prietenilor mei, dar îi cunosc de mult și suficient de bine pentru a o înțelege. Motivația lor a fost, de asemenea, de a răscumpăra cât de bine au putut, vina evidentă și bine cunoscută (în cele mai multe cazuri) a generațiilor părinților și bunicilor lor, mulți dintre ei participând într-adevăr la crimele naziștilor și la faptele Werhmachtului, cu sau fără voia lor, cu rezultatul de a anula diferența. Și în al treilea rând, au vrut să facă ceva, ceva real și bun, pentru a corecta echilibrul dintre rău și bine, care a fost total negativ ca urmare a Shoah-ului.

Anselm Kiefer a creat multe lucrări foarte profunde, impresionante și, cel mai important pentru mine, oneste, din punct de vedere moral și intelectual, bazate pe poezia lui Paul Celan și Ingeborg Bachmann. Chiar dacă nu ar mai crea nimic altceva în lunga și productiva sa carieră artistică, eu personal m-aș simți enorm de îndatorat pentru asta. Știu ce înseamnă să lucrezi cu rana deschisă a lui Celan și Bachmann - texte, imagini și metafore și, cel mai important, ce se află în spatele ei. Nu este doar chinuitor pentru viață, ci o depășește. Este cât se poate de alb și negru, fără ca albul să existe deloc. Exact ca în operele lui Kiefer. Înțeleg geneza ei. Și înțeleg pe deplin modul în care Anselm Kiefer, în timp ce lucrează în uriașul său atelier, simte prezența lui Bachmann și Celan și se consultă cu ei în timpul lucrului. Nu este nimic supraréalist acolo. Este realitatea acestei generații. Și nu mă surprinde faptul că Anselm Kiefer crede, simte că "nu există nimic mai real în această lume decât un poem". Exact așa este. Poezia, poezia, un rând din ea este nișa de supraviețuire pentru această generație.

Nici Celan, nici Bachmann nu au putut trăi cu adâncul lor interior rănit și ruinat atât de adânc de și după cel de-al Doilea Război Mondial, deși evreul român Celan, care și-a pierdut toată familia în Shoah, a fost o victimă directă a nazismului, în timp ce neevreul, austriaca Bachmann, al cărui tată a fost un nazist devotat, a avut un sindrom de vinovăție și care a fost profund șocată de profunzimea nazismului înrădăcinat în psihicul uman, așa cum îl vedea ea. Amândoi s-au sinucis, la fel ca **Primo Levi** și multe alte victime tragice ale naziștilor, ale viziunii lor complet inumane asupra lumii și ale punerii în aplicare metodică și minuțioasă a acestei viziuni.

Anselm Kiefer, fiind un artist puternic, simte tragedia prin nervii săi deschiși. Nu este ușor să trăiești în acest mod și nici să crezi nu este ușor. Dar el o face, timp de peste o jumătate de secol, și o face într-un mod care încă impresionează și cred că va mai impresiona oamenii pentru mult timp. Nu pentru că lucrările sale sunt sumbre și nu pentru că folosește multe materiale străine de arta convențională, cum ar fi plante reale sau shellac, crezând, urmând linia de gândire a Cabalei, că orice material organic poartă o particulă de suflet. Kiefer folosește toate aceste materiale pentru că așa simte el și le folosește în consecință.

Arta sa impresionează și va impresiona pentru că se preocupă să transmită mesajul care este creat încă dintr-o parte luminată a vieții. Partea care încă mai pune întrebări, partea care nu este indiferentă, importantă. Partea care nu se joacă ieftin cu o cultură populară, sau cu "cultura", cu clișeele și kitsch-urile ei.

De ce au căzut îngerii?

După ce trăim suficient de mult timp, mulți dintre noi devenim mai mult sau mai puțin filosofi. Este la fel de inevitabil ca și ridurile noastre, posibil în aceeași proporție. Un Înger căzut este un concept elegant al unui păcat uman. Dar nu numai. În esență, este o metaforă a alegerii noastre. A noastră, nu a îngerilor. Și sunt multe lucruri în istoria noastră care au fost determinate de alegerile oamenilor, deseori pur și simplu teribile, și adesea ireversibile.

Din punctul meu de vedere, Anselm Kiefer, în cea mai nouă expoziție a sa, care combină în mod productiv binecunoscutele expoziții anterioare ale artistului și noile sale lucrări, își pune observația asupra alegerilor noastre destul de flagrant din punct de vedere intelectual și destul de puternic din punct de vedere artistic, în maniera sa impresionantă de exprimare, modernă, elegantă, fiind pe muchie de cuțit fără a cădea de pe ea. Artistul, care este și un cititor pasionat de toată viața și care de multă vreme scrie pentru el însuși, a avut întotdeauna îndoieli cu privire la natura umană. În unele dintre interviurile sale, Kiefer se gândește în repetate rânduri la "ce nu a venit chiar așa cum ar trebui la noi, ființele umane?". De ce suntem distructivi? De ce suntem violenți? Care este motivul aceluia defect major care declanșează tot ce este greșit în ceea ce fac oamenii? De ce cad îngerii?, cu alte cuvinte.

Este o întrebare masivă, shakespeariană, la care niciunul dintre multitudinea de filosofi, cărora Kiefer le-a acordat o atenție foarte serioasă în timpul vieții sale, nu ar putea oferi un răspuns. Iar artistul știe asta.

El ne-a adus în cea mai nouă expoziție a sa imaginile, simbolurile care sunt ușor de recunoscut, dar care nu sunt banale în interpretarea lui Kiefer. Șarpele său trăiește ca o parte organică a florilor-soarelui, doar că este sculptat, fiind o parte tridimensională, care se detașează din lucrarea bidimensională ca un avertisment subtil. Scara lui Iacob, una foarte nefericită, este universală. Cartea lui este făcută din plumb, iar deasupra ei atârână Pomul Cunoașterii, complet ofilit și răsturnat, instituind nu o metaforă chiar, ci afirmând starea de lucruri din viața noastră de astăzi. Capul și chipul unei figuri feminine din sculptura sa, îmbrăcată într-o mătase albă inocentă și blândă, este înlocuit cu o piatră uriașă și grea, ultra-gri, asemănătoare cu cea a lui Magritte, într-un contrast alarmant și grăitor.

Filozofii lui Kiefer trebuiau să fie marcați cu numele lor alături de chipurile lor, pentru a face apel la spectatorii săi, pentru a trezi neglijarea înțelepciunii, cu care ne confruntăm cu toții zilnic astăzi, și de care artistul pare preocupat.

Amintindu-și și gândindu-se la circumstanțele și consecințele căderilor diferiților îngeri într-o mitologie universală - iar Kiefer crede că mitologia este în mare măsură universală, interpolându-se în mod regulat în diferite culturi și credințe - există un impuls în aceste lucrări ale lui Anselm Kiefer și în cea mai nouă expoziție "Îngeri căzuți", în general, de a-i face pe spectatori să se gândească din nou, să reflecteze, să își reamintească valorile fundamentale și

chestiunea esențială a alegerii unui om. "Omul", în conotația sa pozitivă, este un cuvânt-cheie aici.

Pregătirea unei expoziții atât de mari și de versatile necesită mult timp. Evident, nu a fost concepută pentru a fi produsă cu întrebări grăitoare despre umanitatea care s-a abătut asupra noastră, în special asupra poporului evreu, atât în Israel, cât și în întreaga lume, după 7 octombrie 2023. Dar în lumea pământeană, în care unii oameni nu cred în coincidențe, expoziția lui Kiefer a fost deschisă la aproape jumătate de an după noua perioadă care a avut loc pe această planetă, cea a resuscitării antisemitismului josnic, nefondat și care se intensifică periculos la nivel mondial. Expoziția lui Kiefer de la Florența a fost deschisă într-o perioadă care ne face să ne bucurăm că răposaii noștri părinți și bunici care au supraviețuit Holocaustului nu văd și nu simt această atmosferă de ură crescândă, autojustificată și permisă în mod universal față de evrei, pretutindeni, la nivel global, că nu știu despre demonizarea urâtă, nedreaptă, rasistă, ultimă, nerezonabilă și contra-rezonabilă a statului evreu doar pentru simplul motiv că statul este evreu, la toate nivelurile comunității internaționale și ale diferitelor sale instituții.

Nu a fost planificat astfel, știu, dar există o actualitate uimitoare și menită să fie arătată unui public larg astăzi, care rezonază foarte puternic cu durerea bruscă și consternarea morală în rândul poporului evreu din întreaga lume astăzi, și cu simpatia și înțelegerea față de noi de către surprinzător de puțini ne-evrei, oamenii decenti care înțeleg ce se întâmplă, care văd acest lucru într-un mod corect și conștient și care acționează în consecință.

Este destul de supraréalist să trăiești în atmosfera actuală - după Holocaust și toate lecțiile sale care au fost pe deplin disponibile în detaliu la nivel global și timp de decenii. După cum putem vedea și trăi prin el, și după cum a văzut Anselm Kiefer în diferite etape ale drumului său artistic, mostre din care se pot vedea la Palazzo Strozzi în cadrul monumentalei sale expoziții, îngerii sunt încă căzuți, irelevanți din cele mai dureroase și mai detaliate lecții de istorie. Kiefer, cu solidul său bagaj filosofic, a tratat întotdeauna istoria ca atare cu o foarte mare porție de scepticism. Iar acum, spre surprinzătoarea noastră consternare, vedem în viața reală cât de multă dreptate are în această privință în arta sa puternică.

NOTE

* **Inna Rogatchi** este autoarea proiectului special *Război și umanitate* care a apărut după masacrul din 7 octombrie 2023 din Israel. Inna este o persoană publică, scriitoare, savantă, artistă, curatoare de artă și realizatoare de film, apreciată la nivel internațional, autoarea unui film foarte apreciat despre Simon Wiesenthal: *The Lessons of Survival* și alte

documentare importante despre istoria modernă. Este expertă în diplomatie publică și a fost consilier pe termen lung în afaceri internaționale pentru deputații în Parlamentul European. Ea ține prelegeri pe larg pe teme de politică internațională și diplomatie publică. Marca ei profesională este un amestec de istorie, arte, cultură și mentalitate. Ea este autoarea conceptului de proiecte culturale și educaționale Outreach to Humanity desfășurate la nivel internațional de Fundația Rogatchi a cărei co-fondatoare și președinte Inna este. Ea este, de asemenea, autoarea conceptului Culture for Humanity al inițiativei globale a Fundației Rogatchi, care își propune să ofere confort psihologic unui public larg prin intermediul artelor și culturii de înaltă clasă în vremuri provocatoare. Inna este soția artistului de renume mondial Michael Rogatchi. Familia ei este legată de celebra dinastie muzicală Rose-Mahler. Împreună cu soțul ei, Inna este membru fondator al inițiativei internaționale cultural-educative și comemorative Muzică, Artă și Memorie, cu numeroase proiecte în mai multe țări. Interesele ei profesionale se concentrează pe moștenirea evreiască, arte și cultură, istorie, Holocaust și post-Holocaust. Este autoarea mai multor proiecte de studii artistice și intelectuale asupra diferitelor aspecte ale Torei și moștenirii spirituale evreiești. Este de două ori laureată a Premiului Național Italian pentru Artă, Literatură și Muzică Italiană Il Volo di Pegaso, Premiul de Solidaritate Patmos și Premiul Muzeului Copiilor Evrei din New York pentru contribuție remarcabilă în artă și cultură (împreună cu soțul ei). Inna Rogatchi a fost membru al Consiliului de Administrație al Asociației Naționale Finlandeze pentru Comemorarea Holocaustului și este membru al Comitetului Consultativ Internațional al Proiectului Memorial Rumbula (SUA). Arta ei poate fi văzută pe site-ul Silver Strings: Inna Rogatchi Art - www.innarogatchiart.com

**

Traducere- AG, Text via MAX Tzinman - SAGA 2024

Photos - Ela Bialkowska. (C) Anselm Kiefer. Official photo of the exhibition. Palazzo Strozzi Foundation. With kind permission.

<https://blogs.timesofisrael.com/anselm-kiefer-and-post-nazism-today/>